

VPRAŠANJA

1. POJMI:

- **Principat**- vladar je prvi med enakimi v senatu.
- **Dominat**- obdobje v rimskem cesarstvu ko veljajo stroga pravila. Konec je republiških institucij, cesar je gospod in Bog.
- **Pretorijanci**- telesni stražarji, ki so stražili cesarja in meje
- **Shizma**- cerkveni razkol
- **Investitura**- dejanje s katerim so višji duhovščini podeljevali položaj in pripadajoče posesti
- **Herezije**- sekte, ločine
- **Ivanovci**- vieški red sv. Ivana iz jeruzalemskega hospitala, ki je poleg dobrodelne in bolniške službe kot svojo nalogo prevzel tudi varovanje meja v križarskih državah.
- **Templarji**- viteški red s sedežem na tempeljskem griču v Jeruzalemu. Sprejemajo zaobljubo uboštva, pokorščine, čistosti, posvečajo se boju proti nevernikom.
- **Rekonkvista**- vnovična osvojitvev. Obdobje v zgodovini Pirenejskega polotoka od 8. do 15. stoletja, v katerem so Španci vnovič osvojili ozemlje ki so ga zasedli arabci.
- **Vitezi**- plemiški bojevniki na konjih. Morajo biti pogumni in vdani svojemu gospodu. Bili so zaščitniki žensk in revežev.
- **Trubadurji**- potujoči pevci in pesniki, večinoma nižjega plemiškega rodu. Razširjali so trubadursko poezijo večinoma z ljubezensko tematiko. Svoje petje so spremljali z inštrumentom in nastopali po gradovih.
- **Ceh**- združenje obrtnikov iste stroke za medsebojno zaščito lastnih interesov. Ceh je določal standarde izdelkov, pa tudi vse druge odnose.
- **Sejem**- prireditev na določen tržni dan, na kateri se prodaja in kupuje raznovrstno blago.
- **Mitnina**- pristojbina za trgovsko blago, ki se je pobirala na mitnicah.
- **Hansa**- združenje severnonemških mest, ustanovljeno leta 1241 z dogovorom med Lubeckom in Hamburgom
- **Romanika**- evropski umetnostni slog od 11. Do 13. stoletja.
- **Gotika**- evropski umetnostni slog od 12. Do konca 15. stoletja.
- **Opat**- predstojnik večjega samostana.
- **Inkvizicija**- cerkveno sodišče; za boj proti krivovercem
- **Skriptorij**- pisalnica, prostor v srednjeveških samostanih, gradovih in mestnih hišah v katerem so pisali ali prepisovali rokopise
- **Grofija**-
- **Sholastika**- srednjeveške filozofske metode, ki je skušala verske resnice utemeljiti z razumskimi dokazi
- **Husitsko gibanje**- gibanje ki so ga vodili privrženci češkega reformatorja Jana Husa v 15. stoletju.
- **Marke**-
- **Huba**- posestvo, kmetija, enodružinska kmetijska obrt
- **Germanizacija**- proces ponemčevanja, prevlada nemške kulture in jezika nad kulturo in jezikom drugega naroda ali skupnosti.
- **Renesansa**- evropsko kulturno gibanje med 14. In 16. stoletjem. Z oživljanjem antičnih idealov se je osvobodila duhovnih in miselnih vezi srednjega veka.
- **Humanizem**- evropsko kulturno in filozofsko gibanje ki se je skupaj z renesanso naslanjalo na antično tradicijo in ideale.
- **Kompas**- priprava z magnetno iglo, ki zaradi delovanja magnetnih sil kaže na sever in s tem omogoča določanje strani neba.
- **Sekstant**- priprava za merjenje višine nebesnih teles nad obzorjem in kotnih razdalij med njimi, sestavljen je iz šestine kroga.
- **Astrolab**- zvezdomer. Priprava za merjenje kotnih razdalij na nebu ter za določanje položaja in višine zvezd.

- **Založništvo**- zgodnja oblika kapitalistične proizvodnje, pri kateri je bogat trgovec razdelil surovine med kmete.
- **Manufaktura**- delavnica ki jih je zgradil bogat trgovec zato da bi proizvodnjo združil na enem mestu. Delo je bilo ročni, uvedli so tudi delitev dela.
- **Fužine**- predelovalnice železove rude, predhodnice železarn.
- **Konkvistadorji**- španski osvajalci, vojaki in pustolovci iz 16. stoletja.
- **Borza**- ustanova, v kateri se trguje z različnim blagom.
- **Polihistor**- poznavalec mnogih področij oz. strok.
- **Relikvije**- posmrtni ostanki svetnikov ali njihovi osebni predmeti.
- **Simonija**- prodaja cerkvenih služb.
- **Protestantizem**- skupno ime za krščanske veroizpovedi (luteranstvo, kalvinizem,...) ki so se ob reformaciji ločile od rimskokatoliške cerkve.
- **Celibat**- samski stan duhovnikov, ki ga določa cerkveno pravo.
- **Hugenoti**- privrženci kalvinizma v Franciji.
- **Kajžarji**- pripadnik preprostega vaškega sloja. Bili so potomci predvornih hlapcev. Imeli so kajže, ukvarjali so se z domačo obrtjo.
- **Črna vojska**- vojska sestavljena iz podložnikov.
- **Stara pravda**- podložniške obveznosti ki so bile zapisane v zemljiških knjigah
- **Predikant**- protestanski pridigar.
- **Protireformacija**- gibanje katoliške cerkve proti reformaciji in težnja po odpravi lastne notranje krize.
- **Gregorijanski koledar**-
- **Absolutizem**- samovlada, samodržstvo, vsa oblast neomejeno pripada eni osebi.
- **Merkantilizem**- siste poenotenega gospodarstva, ki ga vodi država in je v celoti naravnano na državne potrebe, zunanjo trgovino
- **Šlahta**-
- **Jezuiti**- redovniki Družbe Jezusove, katoliškega verskega reda, ki ga je leta 1534 ustanovil Ignacij Loyolski za boj proti reformaciji.
- **Bojarji**-vojaki ki v zameno dobijo zemljo
- **Barok**- slog v evropski umetnosti, zanj so značilne notranja napetost z vihravimi čustvi, izumetnične oblike in razkošna dekorativnost.

2. DOPOLNI RAZPREDELNICO:

	KATOLIŠKA CERKEV	PROTESTANTSKA CERKEV	PRAVOSLAVNA CERKEV
3.	na čelu cerkve je papež	ne priznava papeža	ne priznava papeža
	duhovniki imajo celibat	ni celibata	celibat velja za škofo ter za duhovnike po posvečenju, pred posvečenjem pa se bodoči duhovnik lahko poroči
	obredni jezik je latščina (do leta 1964)	od nastanka ima nacionalni jezik	
	bogato okrašene cerkve	skromne cerkve	
	jesus je v vinu in evharistiji	obujajo spomin na zadnjo večerjo	

ODGOVORI:

(1) Opiši stoletno vojno!

Stoletna vojna je trajala od leta 1337 do 1453 med Anglijo in Francijo. Začela se je potem ko je angleški princ Edvard III. vnuk zadnjega francoskega kralja, zahteval prestol. Vojna na obeh straneh zahteva številne žrtve. V vojni zmaga Francija, Anglija izgubi vsa posestva razen Calais-a.

(2) Opiši pomen Magne charte libertatum!

Velika listina svoboščin je velevala, da se mora kralj odreči nekaterim pravicam, spoštovati določene pravne postopke in se strinjati, da njegovo voljo lahko omejuje zakon. To so začetki razvoja parlamenta v Angliji.

(3) Naštej vzroke, povod in posledice križarskih vojn!

Vzroki: osvoboditev svetih krajev, želja po pustolovščinah, pohlep po novih ozemljih,

Povod: Bizantinski cesar prosi papeža za pomoč

Posledice: vojne so neuspešne, prizadanejo velik del Evrope in Bližnjega vzhoda. Politično ne prinesejo ničesar, so pa pospešile gospodarske in kulturne stike med ljudmi. Začne se trgovanje z novimi izdelki, križarji so prinašali spoznanja o arabski znanosti, arhitekturi in umetnosti.

(4) Opiši nastanek srednjeveških mest in razloži pojem »Mestni zrak osvobaja«!

Nastanejo konec 10. stoletja, zaradi trgovine, zaradi pohodov križarskih vojn ter zaradi potrebe po hrani. Nastanejo ob prometnih poteh, pod gradovi in antičnih mestnih naselbinah. »Mestni zrak osvobaja« pomeni pravica do osebne svobode.

(5) Naštej težave srednjeveških trgovcev s katerimi so se srečevali na svojih poteh!

Slabe in težko prehodne poti, številne nevarnosti, lastniki gradov ki s svojimi pravili določajo prehod po svojem ozemlju, številne mitnine ki so jih morali plačevati pri prehodu čez mostove, mestna pravila, veliko različnih vrst denarja

(6) Kje in kdaj so nastale prve univerze?

Univerza v Parizu l. 1206, Padovi l. 1221, Neaplju l. 1224, in Oxfordu l. 1249.

(7) Naštej in opiši faze slovenske srednjeveške kolonizacije!

1.FAZA: starejša slovenska kolonizacija

-naselitev je zajela ozemlja, ki so bila naseljena že v antiki, izogibali so se ravnin, zaradi nevarnosti roparskih plemen. Na najstarejšo fazo kolonizacije kažejo imena, ki so jih slovenski staroselci prevzemali od staroselcev

2.FAZA: notranja in zunanja kolonizacija

-razvoj poljedelstva je vplival na boljši pridelek. Kolonizacija v slovenskih deželah je v tem času dosegla vrhunec. Nastajajo vasi, večal se je pritok priseljencev iz nemčije, s tem se začne germanizacija.

3.FAZA:višinska kolonizacija

-ker so bile ugodne površine za obdelovanje že poseljene, se selitveni tokovi usmerijo v višje predele tudi do višine 1000m. št naselij se je zelo povečalo in že doseglo število današnjih naselij.

4.FAZA:dodatna kolonizacija

-pojavnala se je v različnih oblikah, ter segala na naseljena in nenaseljena območja. Begunci iz Hrvaške in Srbije , ki so bežali pred turki, so se naselili v Beli krajini, v spodnji dolini Krke, na Dravskem polju in Krasu.pomemben element so bili tudi novi družbeni sloji kajzarjev in viničarjev.

(8) Naštej nekaj mest na Slovenskem ki so nastala v srednjem veku!

Kamnik, Kranj, Kostanjevica, Ljubljana, Ptuj, Maribor

(9) Opiši zakaj in kdaj je prišlo do geografskih odkritij ter navedi posledice le teh!

- zaradi želje po spoznavanju novih ozemelj, zaradi gospodarskih razlogov. Plovbo pa jim je omogočal tudi napredek v tehniki: boljše ladje, jadra, kompas,...
- v 15. stoletju.
- med najpomembnejše posledice spada izmenjava novih kulturnih rastlin in živali,
- središče evropske trgovine se prenese na Atlantik,
- spremeni se organizacija trgovine saj se začne uveljavljati borza,
- dotok zlata in srebra kar povzroči padanje vrednosti denarja in rast cen in gospodarske krize,
- začnejo se selitveni tokovi evropejcev v nove dežele.

(10)Naštej najvidnejše znanstvenike in humaniste na prehodu v novi vek!

Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Erazem Rotterdamski, Michel de Montaigne, Miguel de Cervantes Saavedra, William Shakespeare, Leonardo da Vinci, Nikolaj Kopernik, Johannes Kepler, Paracelsus,...

(11)Naštej vzroke za reformacijo in opiši smeri!

Vzroki:

- bogatenje cerkve, ki ima 1/3 vseh posesti;
- moralna kriza-nemoralno življenje duhovščine, simonija, prodaja relikvij, odpustki, grešni papeži;
- boj za oblast nad Italijanskim ozemljem med Francijo in Španijo.

Smeri:

- Luterani ali plemiška smer-zlasti se uveljavi v Nemčiji, podpora plemičev.
- Calvinisti ali meščanska smer- zlasti se uveljavi na Nizozemskem, Škotskem in Ogrskem, »delaj in moli!«
- Anglikanci ali vladarska smer- Henrik VIII. hoče biti cerkveni in posvetni poglavar, ker ga papež noče več ločevati od svojih žena.
- Kmečka smer-Verske sekte: prekrščevalci (ljudje se krstijo kot odrasli), štiftarji (želijo imeti cerkve na samotnih krajih, bičarji (sami sebe bičajo za svoje grehe), Tomaž Munzer (za enakopravnost kmetov, vodja kmečkih uporov v Nemčiji)

(12)Naštej sklepe tridentinskega koncila!

- Duhovniki se izobražujejo v semeniščih
- Uvedejo krstne in mrliške knjige
- Indeks prepovedanih knjig (vse znanstvene knjige ki se ne skladajo s katoliškim pogledom na svet)

- Prepovejo prodajo simonij in odpustkov
- Določijo dolžnosti in pravice papežev
- Reforma koledarja-gregorjanski koledar

(13) Opiši razvoj absolutizma v Franciji, Španiji, Rusiji!

- **FRANCIJA:** Henrik IV. izda nantski edikt, s katerim uvede versko svobodo. V času Ludvika XIV. Versailles postane zgled razkošja in uglajenega vedenja, francoščina postane diplomatski jezik. Finančni minister Colbert uresniči merkantilizem. Francija se spusti v boj za Špansko dediščino. Centralizacija in poenotenje državne uprave, upravna in davčna reforma. Leta 1685 je Ludvik XIV. preklical nantski edikt. Osvajalne vojne Ludvika XIV. so rodile novo načelo v mednarodni politiki – t.i. načelo ravnotežja moči.
- **ŠPANIJA:** španija v 16. Stoletju postane svetovna velesila. V notranji politiki kralji omejujejo moč plemstva, pospešijo razvoj mest, za poenotenje države pa dajo velike pristojnosti inkviziciji. Konec 16. stoletja je kralj Filip II. s personalno unijo priključil Portugalsko in tako dosegel vrhunec Španske moči. S tem sproži nasprotja s Francijo in nizozemskimi deželami. Po vojni med francoskimi Bourboni in Habsburžani, kjer zmagajo Bourbobi, Španija izgubi politično premoč.
- **RUSIJA:** Vzpon se začne z Ivanom IV., ki je izdal enoten zakonik za vso državo. Pridobil je vzdevek Grozni. Da se okronati za carja Rusije. Konec 16. Stoletja je nastopilo obdobje notranjepolitične zmede. Od sredine 17. Stoletja se Rusija začne odpirati zahodu. Največ zaslug za to ima Peter Veliki, ki reformira gospodarstvo, šole, cerkve in državno upravo. Po njegovi smrti Rusija doživi notranjo krizo.

(14) Opiši Nizozemsko revolucijo!

Nizozemska je bila do konca 16. stoletja pod Špansko oblastjo. Zaradi strahu pred katoliškim preganjanjem kalvincev in zaradi omejevanja bogatega meščanstva je izbruhnila vojna. Severni del ni več priznaval španskega kralja, zato se je sedem severnih provinc združilo v Utrechtsko unijo, ki je pod vodstvom Viljema Oranskega razglasila odcepitev od Španje. To je bila v bistvu meščanska revolucija, saj je vpliv in oblast dobilo meščanstvo. Nizozemska v 17. stoletju postane ena vodilnih pomorskih in trgovskih vele sil sveta.

gotika- umetnostni slog od 12. do 15.st, za katerega so značilni šilasti oboki.

grofija- upravna enota v frankovski državi, na čelu je grof.

marke- mejna grofija v državi karla velikega.

gregorjanski koledar- ima 365 dni, vsa qko četrto leto je prestopno, stoletja pa so prestopna le če so deljiva s 400. Koledar, ki ga imamo danes.

merkantilizem- gospodarska politika v obdobju absolutizma, za katero je značilno poenotenje denarja, čim večji izvoz in čim manjši uvoz.

šlahta- poljsko plemstvo

bojarji- plemstvo v rusiji, ki jim ivan grozni potem odvzame marsikatero pravice.

14. Opiši revolucijo na Nizozemskem:

Nizozemska je bila do konca 16.st pod oblastjo španskih kraljev. Zaradi omejevanja bogatega meščanstva in strahu pred katoliškim preganjanjem kalovincev, je izbruhnila vojna. Sedem severnih provinc se je združilo v Utrechtsko unijo, ki je razglasila odcepitev od Španije. Leta 1609 se je vojuna končala z začasnim, leta 1648 pa z dokončnim priznanjem neodvisnosti nizozemske. To je v bistvu bila meščanska revolucija, ker je oblast in vpliv dobilo meščanstvo.

Ko se je Nizozemska odcepila od kat. Španije je s svojo odprtostjo in versko strpnostjo postala pribežališče št. trgovcev in izobražencev iz drugih delov Evrope.